

УВЕ ЈОНЗОН И ЊЕГОВА КЊИЖЕВНА РАДИОНИЦА¹

(...)

Хорст Бинек: *Господине Јонзон, дозволиће ми да Вам на почетику разговора оставим неколико биографских питања. Није то због личне радозалности, већ пре покушај да на тај начин ближе одредимо Ваше место у књижевности. Колико сам могао да прочитам, студирали сте германистику у Русиоку и Лајпцију. Шта сте радили после тога?*

Уве Јонзон: Три године сам путовао наоколо, у ствари ми је једино било важно да зарадим онолико новца колико је потребно да с времена на време не морам да зарађујем.

Х. Бинек: *Када сте први пут желели да пишете?*

У. Јонзон: Када сам пожелео – више не знам, али почео сам да пишем једног зимског месеца 1953. године.

Х. Бинек: *Ваша прва књижевна дела – да ли су то биле есеје, приповеке или сте се одмах латили писања романа?*

У. Јонзон: Не, било је више покушаја, приповедачких покушаја; од почетка је то увек била приповедачка проза.

Х. Бинек: *Када сте почели да пишете свој први роман Нагађања о Јакову, објављен у Немачкој?*

У. Јонзон: У пролеће 1957.

Х. Бинек: *Да ли сте раније већ нешто објавили у Источној Немачкој?*

У. Јонзон: Не, ништа.

Х. Бинек: *Рекли сте да сте неколико година путовали наоколо. Зар се то тада уопште могао? Тамо, у совјетској окупационој зони, тога све се пратило и зачас угаднеће у очи полицији.*

¹ Horst Bienek, Werkstattgespräch mit Uwe Johnson (am 3–5. I 1962 in West Berlin), у: Eberhard Fahlke (прир.), „Ich überlege mir die Geschichte...“ Uwe Johnson im Gespräch, Франкфурт/М. 1988, стр. 194–208. Интервју је у целини објављен под насловом: „Horst Bienek, Werkstattgespräch mit Uwe Johnson“, у: Frankfurter Hefte, 1962, свеска 5, стр. 333–342. Три тачке у загради на самом почетку овог текста означавају да је почетни део разговора изоставио Еберхард Фалке, приређивач књиге „Ich überlege mir die Geschichte...“, даља изостављања, обележена тротачком у угластој загради, као и наслов интервјуа у преводу, потичу од приређивача темата.

У. Јонзон: Ја сам, такорећи, био противречност у тој држави која и сама указује на противречности у свом развоју. Био сам оно што тамо не сме да постоји: незапослен. Био сам студент у кога је држава уложила неколико стипендија. Та држава је зато сматрала да има право да додељује радна места својим студентима. А мени ниједно није додељено. Мишљење о мом понашању било је веома неповољно. И могло се путовати, неким чудом. Чак сам неко време живео у малом месту у коме су људи понекад с полицајцима и даље на „ти“, и нико није марио за то. То ме је, разуме се, увек чудило.

Х. Бинек: *Реци ми, док си писали Нагађања о Јакову, јеси ли и да веровали да ће роман бити објављен?*

У. Јонзон: Не. Као прво, имајући у виду опште прилике, нисте могли да се надате нечему таквом, нисте то чак могли ни да замислите. Као друго, већ сам имао искуства с једним рукописом 1956. године, па нисам ни покушавао.

Х. Бинек: *Може ли нешто да кажеш о њим искуствима, каква су била, можда макар само да најавиш?*

У. Јонзон: Да. Био је то рукопис романа који сам писао 1953–55. године, а затим понудио државној издавачкој кући у Источном Берлину након што се XX конгрес Комунистичке партије СССР-а одразио и на књижевност. Времешни великани су се побунили и рекли да је дошао тренутак истине, да је крајње време да се стварности да за право, а како сам и свој рукопис сматрао делићем истине и делићем стварности, ја сам га понудио. Издавачу су се допали књижевни квалитети тог романа, али је тражио неколико измена политичке природе, заправо више унутрашњеполитичке природе, а за такво нешто морао бих да променим свест. То нисам могао, па сам узео рукопис назад.

Х. Бинек: *Да ли је то био роман Нагађања о Јакову?*

У. Јонзон: Не, не, била је то сасвим друга прича. *Нагађања о Јакову* је прва објављена књига.

Х. Бинек: *Господине Јонзон, шта се догађало касније? Како си дошли до заједно-немачкој издавача, како си, да кажемо јачно, дошли до „Зуркампа“?*

У. Јонзон: Ја сам, господине Х. Бинек, изабрао „Зуркампа“ на основу релативно уопштеног утиска који сте у Источној Немачкој могли да стекнете о издавачким кућама у Савезној Републици. Познавао сам Петера Зуркампа и кад год бих дошао у Берлин – не баш сваки пут, али веома често – посећивао сам га. Он ме је, једноставно, битно усмерио величином своје личности. Каснија одлука да одем у „Зуркампа“ била је заправо личне природе. Нажалост, он је умро.

Х. Бинек: *Између вас је успео и лични договор?*

У. Јонзон: Да, прећутан. Био је то дијалог који се више тицао проширивања једног односа и коме уопште нису биле толико потребне некакве пословне, материјалне ствари.

Х. Бинек: *Мало пре си говорили о њој да је источнонемачки издавач тражио да унесе неке измене. Када је „Зуркампа“ касније требало да објави вашу књију – да ли је и „Зуркампа“ предлагао измене?*

У. Јонзон: О, да. На првом састанку су ме питали, тоном који је наговештавао да је то моја мала лична брука, шта ћемо с интерпункцијом, јер сам био прилично штедљив кад је у питању стављање запета на места где би, према школској граматици, требало да се налазе; рекли су ми и да им то ствара поприлично велики посао. Ја сам на то погледао рукопис и заиста: сва места где је требало да стоје запете била су обележена графитном оловком. Онда, како су ми објаснили, негде после стоте или не знам које стране, преовладало је мишљење да није реч о алкавости и немару, већ да у томе очигледно постоји одређени принцип. Ја сам то само могао да потврдим и објаснио принцип, а онда смо неко време посветили брисању зареза – оних убачених графитном оловком.

Х. Бинек: *Да ли Вам је ѿада било јасно да ће ваша лична еџисџенџија биџи уџроже-на ако објавиџе роман ког заџагнонемачкоџ издавача?*

У. Јонзон: Не бих се изразио тако патетично, али сам, наравно, претпостављао да ће власти у Источној Немачкој погрешно протумачити као напад, као оптуживање оно што је била прича, објашњење, а тај неспоразум би сигурно имао одређене последице *криминалисџичко-џехничке* природе, које сам желео да избегнем.

Х. Бинек: *Да ли сџе, дакле, збоџ џоџа оџишли у Заџагну Немачку?*

У. Јонзон: Да, отишао сам тамо где је књига штампана. Није ми било толико стало да објавим књигу у Источној Немачкој, него да је објавим.

[...]

Х. Бинек: *Ако дозволиџе, сага бих желео да Вам џосџавим неколико џиџања о начину на коџи радиџе. Кренимо од фабуле. Како она насџаје у Вашем случају? Као нека врсџа изума, консџрукције? Или се развија из некоџ доживљаја?*

У. Јонзон: Не могу то да Вам покажем на појединачним примерима. Падне ми на памет прича, и то део по део, увек с припадајућим појединостима. Реч је о некој врсти присећања и сигурно да на то утичу доживљаји, опажање, искуства, дневна рутина сваке врсте.

Х. Бинек: *Да џређемо на џланирање радње: шџа џреџходи џисању дела? Да ли џравиџе скице, конџеџџе?*

У. Јонзон: Било би превише неопрезно да правим скице или концепте, јер би се тиме неке ствари прерано дефинисале, а још се све тачно не зна. Претходно ништа не записујем, смишљам причу. За то ми је до сада увек требало годину дана, а када знам причу од почетка до краја, почињем да је записујем. И то обично траје годину дана.

Х. Бинек: *А сага о меџодици џисања. Да ли радиџе редовно, у одређено време?*

У. Јонзон: Припремна размишљања трају по цео дан, али пишем редовно, од јутра до поднева. И задовољан сам ако напишем две странице на дан. После тога размишљам шта ћу радити сутрадан.

Х. Бинек: *Да ли мноџо џоџа мењаџе?*

У. Јонзон: У ствари, не. Пишем директно у машину, тачније, с десне стране листа папира подељеног по средини, и то зато што ме слова писаће машине спречавају да

записано сматрам блиским као што је мој рукопис. На леву страну долазе измене, замењујем речи, али таква страница је углавном довршена ствар. Довољно је припремљена.

Х. Бинек: *Да ли су Вам њојребни њосебни услови за њисање?*

У. Јонзон: О, да, волим да имам собу чија врата само ја могу да отварам док радим. Ништа друго ми не треба.

Х. Бинек: *Да ли је њисање за Вас њријатна делатност или бистје радије радили нешто друго?*

У. Јонзон: О, још сам у школи научио да већи део тела можемо да користимо за рад на пријатан или непријатан начин, а то се односи и на главу. Она може да служи за мучан и досадан рад, али и за то да себи причинимо задовољство. Ја сам се одлучио за задовољство у књижевном раду. То је најпријатније занимање којим сам се до сада бавио.

Х. Бинек: *Да ли за Вас њостоји нека врста грује стране, саговорника, читалаца на која мислите док њишете? Или је у њом њренуику читалац њојуно неважан за Вас?*

У. Јонзон: Не заборављам да се тим причама обраћам људима, самим тим не губим из вида како би се људи – реч је о некој врсти уопштене свести о читаоцима – поставили према ономе што радим, да ли би то схватили и како. Узимам то у обзир.

Х. Бинек: *Да ли Вам је њосле њисања њојребно нешто да се ојустите?*

У. Јонзон: Онда радим нешто друго. Не знам да ли то служи за опуштање: одем у пошту и купим писма, изађем да купим новине, ручам – сигурно да то доприноси да се опустим.

Х. Бинек: *Господине Јонзон, можда бистје моили да ми ојоворите на једно мало њеже, и њо осетљиво њишање. Које су стособности или особине – према Вашем мишљењу – њосебно важне за романојисца?*

У. Јонзон: Не могу, наравно, да Вам дам списак који би важио за приповедаче уопште. Могу само да Вам набројим оно без чега верујем да се ја сам не бих упуштао у писање. На првом месту би било уверење да није у питању нешто што бих једноставно могао да радим баш као и било шта друго. Затим, способност да у глави истовремено раздвојим и распоредим шири стварносни или фиктивни контекст у свеколикој њиховој слојевитости. То је, дакле, извесна интелектуална способност која даје предност сећању. И треће: марљивост.

[...]

3–5. 1. 1962, Зајадни Берлин

(С немачкој ѡревела **Маја Анастасијевић**)